

הלכות לשבועות כשחל ביום שישי

מדיני ההכנות לחג

תספורת: למי שלא הסתפר 30 יום, מצווה להסתפר¹.

טבילה: ראוי לטבול² בערב הרגל, ויש שנהגו לטבול שוב אחרי לימוד ליל שבועות, לפנות בוקר.

שמחה: מצוה לשמוח בחג, וכן לשמח את בני המשפחה, כפי יכולתו הכלכלית- אוכל משובח וממתקים, פרחים, בגדים ותכשיטים (כמובן לא צריך הכל, בחר אחד ומחק את המיותר...)

בגדי חג צריכים להיות יותר יפים משל שבת, ודבר זה חלק משמחת החג.

קישוט הבית: נהוג לקשט את הבית בענפי אילנות (כי בעצרת נידונים על פירות האילן) או בעשבים ודברים ריחניים (כי הר סיני התקשט בעשבים והעולם התמלא בריח בשמים). ויש שנמנעים מכך משום שגויים משתמשים בעץ מקושט ביום אידם.

עירוב תבשילין: כאשר חל חג בערב שבת יש להתחיל לבשל לכבוד שבת לפני החג ואז מותר להמשיך לבשל גם בחג עצמו. ולכן לוקחים בערב החג פת ותבשיל, ומייעדים אותם לאכילה בשבת (עדיף פת שלימה ותבשיל חשוב, ולפחות כביצה פת וכזית תבשיל. לתבשיל יש לקחת תבשיל שרגילים לאכול עם פת- בשר, סלט מבושל, ביצה וכדו'- לא דייסה או אטריות).

יחזיק את האוכל, **יברך:** 'ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות ערב'. **ויאמר:** 'בזה העירוב יהא מותר לנו לאפות ולבשל ולהדליק נר ולעשות כל צורכנו מיום טוב לשבת'.

היודע שלא יבשל, יאפה או יוסיף מים למיחם בחג, וצריך רק להדליק נרות שבת, יערב אך בלי ברכה.

את הפת והתבשיל יש לשמור עד שסיים להכין צרכי שבת, ונהגו לאכלם בשבת, אף שאין חיוב לאכלם.

גם כשיש עירוב תבשילין, לכתחילה יש להכין לפני החג דברים שהכנתם לפני החג לא תפגע בכבוד ועונג השבת (כגון לכוון שעוני שבת לפלטה, אור וכדו' כך שיתאימו הן לחג והן לשבת, וכן אוכל שמבחינת הטעם לא משנה אם יכינו בחג או בערב החג- יכינו בערב החג (ואם לא עשו כן עדיף לבשל בשינוי אם אפשר)).

¹ עפ"י האר"י יש להסתפר דווקא בערב שבועות ולא קודם.
² מי שלא טבול, ראוי שישתדל לשפוך על עצמו 9 קבין מים (כ-15 ליטר, מקלחת של כ-3 דקות).

הדלקת נרות החג: נהגו לברך על נרות החג לפני ההדלקה, ואז להדליק³. ואף שאפשר להעביר אש ולהדליק נרות משחשכה, עדיף להדליק לפני השקיעה (כמו בכל ערב שבת). **ברכת שהחיינו-** יש שמברכות בזמן ההדלקה ויש שיוצאות ידי חובה בקידוש.

הדלקת נרות השבת: מדליקים לפני השקיעה וכניסת השבת. בחג אסור להבעיר אש חדשה אלא רק להעביר אש, ולכן יש להדליק בערב החג נר נשמה גדול (שיחזיק עד הדלקת נרות שבת).

מדיני ליל שבועות ותפילת שחרית

נהגו ללמוד כל הלילה כהכנה וציפיה לקבלת התורה, וכתיקון לזה שעמ"י באותו הדור ישנו. וכתב בשו"ע האריז"ל שמי שלא ישן בלילה ויעסוק בתורה, מובטח שישלים שנתו וינצל מנזק, אך היושב בטל, כישן.

יש נוהגים לומר את סדר 'תיקון ליל שבועות' (יש נוסחים שונים), ויש נוהגים ללמוד במקום שלבם חפץ, ויש שכתבו שלפחות יאמרו את חלק התנ"ך שבתיקון.

מעלה גדולה ללמד אחרים, שזכות הרבים תלויה בו, וזה כולל ללמד ילדים קטנים, 'הבל פה שאין בו חטא'.

יזהרו שלא לדבר שיחת חולין כל הלילה, וצריך להם שמירה גדולה בזה בלילה זו, מפני דכל עת שיש אסיפה מאנשים הרבה דרכו של יצה"ר להכשילם לדבר דברי חול, ומדבר לדבר יבואו לדברים אסורים של שחוק ושל לשה"ר, ויזהרו ללמוד כל סדר הלימוד של זאת הלילה בחשק גדול ובשמחה רבה והתלהבות הלב, כי הלימוד המתוקן לזאת הלילה עושה פרי גדול למעלה וממשיך לנפש האדם קדושה וטהרה (בן איש חי במדבר ג).

ברכות התורה, השחר ונט"י לניעור בלילה

נטילת ידים: לספרדים- בעלות השחר יטול ידיו בלי ברכה, לאשכנזים- אם יעשה צרכיו יטול ידים בברכה.

ברכות השחר: לספרדים ומקצת מהאשכנזים- מברך הכל, לדעת רוב האשכנזים- אפשר לברך ברכות השחר, למעט ברכת 'אלהי נשמה' ו'המעביר שינה' שאותם ישמע ממי שישן בלילה (או מספרדי) או לאחר שיקום משנתו.

³ אם מדליקים לפני שקיעה ידליקו את הגפרור לפני הברכה (כי החג חל בברכה וגם בחג אין להבעיר אש חדשה). ויש שנהגו להדליק סמוך לסעודה.

ברכות התורה: לספרדים וחלק מהאשכנזים - מברך כרגיל. אך חלק מהאשכנזים נהגו לשמוע ברכות התורה ממישהו אחר, למעט מי שישן שנת קבע ביום שלפני החג או מי שכיוון בערב החג בברכות התורה שיחולו רק עד עלות השחר למחרת, שיברך בעצמו.

הלומד והגיע עלות השחר ולא יכול לברך (או שמסופק אם כבר עלה השחר) ימשיך ללמוד עד שיוכל לברך.

תפילת שחרית וקריאת התורה

קריאת התורה היא השיא, שאליו התכוננו כל הלילה, וכתוב במדרש שזה מעין קבלת התורה מחדש: 'אמר הקב"ה לישראל, בני היו קורין את הפרשה הזו בכל שנה ואני מעלה עליכם כאלו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה' ולכן 'בעת קריאת התורה יהיו אזני כל העם אל הספר תורה וביראה מעין דוגמא של מעמד הר סיני' (כה"ח תצד).

'תפלת שחרית ומוסף יתפלל בהתלהבות וזריזות כדי שלא תחטפנו שינה באמצע ויבוא לידי טעות, וידוע כי גמר הפרי של תיקון ספירת העומר ולימוד ליל חג השבועות יהיה בתפלת מוסף, לכן צריך להזדרז בה הרבה כי הכל הולך אחר החתום' (בא"ח).

האשכנזים וחלק מהספרדים נהגו לעמוד בזמן קריאת עשרת הדברות ויש מהספרדים שיושבים, ובכל אופן החושש שירדם אם ישב- יעמוד בכל קריאת התורה.

עוד מדיני החג

סעודות החג: כחלק משמחת החג יש לאכול בשר ולשתות יין. יש דעות שגם בליל החג יש לאכול בשרי (ואת מאכלי החלב שנהגו לאכול בשבועות- לאכול לפני הסעודה הבשרית) ויש דעות שבילילה אפשר לאכול חלבי ולאכול בשרי רק ביום.

'**חציו לה**': גם ביום יש להקדיש זמן ללימוד (מי שישן ביום בערך עד 14:00, יכול להקדיש עם משפחתו לסעודה ועונג החג בנחת 3 שעות, ועוד כ-3 שעות ללימוד ואמירת תהלים). ויש לדרוש בהלכות החג ולעסוק בענייני קבלת התורה וחביבות וחשיבות התורה ולימודה.

תפילות על לימוד תורה: וכתב הפלא יועץ (ערך עצרת): 'מה טוב, דבר בעתו, לשפוך נפשו בימים האלה ובזמן הזה שיזכה הוא ובניו לכתרה של תורה, ללמוד וללמד לשמור ולעשות'.

כבוד השבת: מצוה להימנע מלאכול סעודת קבע משעה עשירית משום כבוד השבת, אך מי שהתחיל יכול להמשיך.

הכנות לשבת בחג

עירוב תבשילין מתיר לבשל ולהכין בחג לקראת שבת, אך לכתחילה יש לסיים את ההכנות האלו מוקדם, כך שאפשר יהיה ליהנות מהם כבר בחג עצמו אם ירצו.

מי שלא הכין את נרות השבת לפני החג יכול להכניס בחג, אך ישתמש בנרונים וכדו' ולא בנרות שצריך להמיס ולהדביק אותם בפמוטות. מי שמדליק בשמן, לא יגלגל פתילות בשבת או ינקב את השעם שמציף את הפתילה, אך מותר להשחיל פתילה מוכנה לתוך שעם מנוקב.

שינוי זמני שעון שבת בשבת ובחג

בשבת מותר להאריך את המצב הקיים אך לא לקצרו, ולכן כשאור דולק או מזגן פועל מותר להאריך את הזמן כך שישאר דלוק יותר זמן, וכשאור כבוי או מזגן כבוי מותר להאריך את הזמן כך שידלק רק יותר מאוחר.

לצורך מצוה או חולה מותר גם לקצר זמנים- לקרב את ההדלקה בזמן שכבוי ולקרב את הכיבוי בזמן שדלוק, אך צריך להיזהר מאוד שלא לכבות או להדליק ישירות.

בחג מותר גם להקדים את ההדלקה, אך להקדים את הכיבוי יש שהקלו רק במקום הפסד ויש מתירים, ובמקום צורך אפשר להקל.

מדיני הבערה וכיבוי בחג

בחג אין להבעיר אש חדשה ואין לכבות אש או להקטינה. ולכן הפשוט ביותר הוא להשתמש בחגז או בתנור חשמלי שידלק ויכבה עם שעון שבת⁴.

אם מבשלים על אש אין להדליק אש חדשה, אך מותר להעביר אש מאש קיימת, וכן מותר להגביר את עצמת האש כשצריך.

לכבות ולהנמיך אש אסור בד"כ, כי אין בזה צורך 'אוכל נפש', ולכן יש לבחור את עוצמת האש הרצויה לפני העברת האש לגז.

נחלקו אם כיבוי ב'גרמא' מותר לכתחילה או רק במקום הפסד, וכן יש דעות שונות איזו פעולה מוגדרת כ'גרמא'. הנזקקים לדיון זה מוזמנים לשאול בעל פה.

כיבוי לצורך אוכל נפש מותר, ולכן מותר להנמיך את האש אם אחרת האוכל יתקלקל או ישרף.

מדיני רחיצה בשבת וחג

יש אופנים של רחיצה שנאסרו מחשש שיסחטו את השיער או שיחממו מים באופן האסור, ויש דעות שונות וחילוקי מנהגים בדבר:

למנהג הספרדים

⁴ בתנור חשמלי דולק אין לשנות את החום אלא אם יודע בוודאות שלא מפעיל ולא מכבה גופי חימום, אלא רק את עוצמת גוף החימום שכבר דולק.

ודבק לבנו במצוותיך ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך', ונהיה אנו וצאצאנו יודעי שמו ולומדי תורתו באהבה.

חג שמח ושבת שלום
מנחם נביק

בשבת מותר להתקלח במים קרים, וכן לרחוץ את השיער, ובלבד שיזהרו שלא יסחטו את המים מהשיער החוצה.

רחיצה חלקית- של מיעוט הגוף, מותרת גם במים חמים שחוממו מערב שבת (בדוד שמש, אך במים מדוד חשמלי- בוילער, מותר רק כשהמים כבר לא מאוד חמים- שמים שיכנסו לא יתבשלו).

בחג מותר להתקלח כרגיל במים שחוממו בהיתר (מערב חג, או בחג עצמו ע"י דוד שמש או דוד חשמלי- בוילער עם שעון שבת), ויזהרו שלא לסחוט את השיער מהמים שבו.

למנהג האשכנזים

בשבת רחיצת מיעוט הגוף מותרת במים חמים שחוממו מערב שבת (מדוד חשמלי-בוילער או דוד שמש, שהמים בהם כבר לא מאוד חמים. בדוד שמש יש שמקילים יותר ומתירים להשתמש גם אם המים מאוד חמים, וטוב להימנע מכך אם אפשר).

ובמקום צער גדול או חולי מותר גם לרחוץ את כל הגוף במים חמים שחוממו בערב שבת, ויזהרו מסחיטת השיער.

במים קרים מותר להתקלח למעט מקומות שבהם יש ריבוי שיער. בשעת הצורך כגון בימים חמים, מותר לרחוץ גם את השיער ובלבד שיזהרו מסחיטת המים מן השיער.

בחג במים שחוממו בהיתר (מערב חג, או בחג עצמו ע"י דוד שמש או בוילער עם שעון שבת) מותר לרחוץ את רוב הגוף למעט מקומות ריבוי השיער, שמותר רק כשיש צורך.

יש מחמירים לרחוץ בחג את כל הגוף רק בשינוי- אבר אבר עד שרוחצים את כל הגוף.

מותר להשתמש בסבון נוזלי בחג, אך לחפוף שיער עם שמפו יש מחמירים משום סוחט ויש מקילים, ובשעת הצורך אפשר להקל, וצריך להיזהר כשמורידים שמפו שלא להגיע לסחיטת השיער, ולכן אין ללחוץ עם הידיים על השיער אלא להוריד את השמפו רק עם זרם המים.

אחרי המקלחת יש להיזהר מסחיטה בניגוב השיער, ולכן ינגבו בנחת במגבת עבה, שאם יצאו מים הם יבלעו מיד במגבת.

במקלחת במקוה יש להחמיר יותר ולהשתמש רק במים קרים או במים חמים מדוד שמש (משום גזירת מרחצאות).

לאשה הטובלת בלילות החג או השבת יש הלכות מיוחדות, ניתן לקבל דף הלכות אצל הבלנית, מומלץ מספיק זמן מראש.

יה"ר שנזכה לקבל את התורה הקדושה בשמחה, ושנזכה שיקבל ה' תפילתנו 'והאר עינינו בתורתך